

Heltai Gáspár és Biernat z Lublina állatmeséinek
összehasonlító tanulmányozása

Jelige: Szárnysötét

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	3
2. A DOLGOZAT TÉMÁJÁHOZ NÉLKÜLÖZHETETLEN HÁTTÉRINFORMÁCIÓK.....	4
2.1. Ezopusz élete.....	4
2.2. A fabula	4
2.3. A reneszánsz.....	5
2.4. Nyelvi nehézségek.....	6
3. AZ ELEMZETT SZERZŐKRŐL ÉS MŰVEKRŐL ÁLTALÁNOSAN	7
3.1. Biernat z Lublina	7
3.2. Heltai Gáspár.....	10
4. NÉHÁNY KIVÁLASZTOTT MESE	14
5. ÖSSZEFOGLALÁS	21
6. IRODALOMJEGYZÉK.....	23

1. BEVEZETÉS

Dolgozatom témájaként a mindenki számára ismert műfajt, az állatmesét, azaz fabulát választottam. Célom, hogy bemutassam és összehasonlítsam a lengyel Biernat z Lublina és a magyar Heltai Gáspár munkásságát.

Az átfogóbb vizsgálat érdekében tanulmányomat a tanmesék megalkotójának és a fent említett két író munkásságában fontos szerepet betöltő Ezopusz életének bemutatásával kezdem, melyhez szorosan kapcsolódik a fabula fogalma, így ezt követően ennek tisztázásával folytatom esszémet, valamint néhány mondatban szót ejtek a korszakról, melyben az írók éltek, hiszen a pontos megértéshez, elemzéshez hozzátartozik a háttér. Ezt követően röviden kitérek a nyelvi nehézségekre, amelyek megnehezítették munkámat, mintegy betekintést nyerve az azóta történt változásokba; ismertetem a szerzők életútját és a munkám szempontjából fontos műveiket, azután pedig néhány kiválasztott mese által elemzem és összehasonlítom munkásságukat.

Végül összefoglalom a megfigyelt hasonlóságokat és különbségeket, hogy átláthatóbbá tegyem a vizsgálatokat.

2. A DOLGOZAT TÉMÁJÁHOZ NÉLKÜLÖZHETETLEN HÁTTÉRINFORMÁCIÓK

2.1. Ezopusz élete

Első és legfontosabb személy dolgozatomban Ezopusz, vagy más néven Aiszóposz. Híres ókori görög meseköltő volt, i. e. 600 körül élt.

Hérodotosz és Arisztotelész szerint Szamosz szigetén élt, Xanthosz rabszolgájaként, majd Iadmon szolgálatába került, aki később felszabadította.

Nagy népszerűségnek örvendett mesemondó tehetsége miatt. Eljutott Kroiszosz király udvarába is, akinek köszönhetően diplomáciai utakra ment, ám szerencsétlenségére Delphoiban összetűzésbe került az ottani papokkal, akik istenkáromlás vétsége miatt megölték i.e. 564-ben.

Az utókor számára rengeteg legenda maradt fenn róla, de regény is készült életéről, melyet más-más korokban más-más írók írtak, ennél fogva csak egy része valóságos, sok benne a kitalált részlet.

Személyéhez kapcsolódik a meseirodalom megalakulása, neve és sok meséje önálló fogalommá vált és a mai napig közismert. Az állatmesék már ősidők óta ismertek voltak a nép körében, de csak szájhagyomány útján terjedtek, és ugyan feltűntek már más írók műveiben is, mégis Ezopusz volt az első, aki írásba is foglalta az akkori kultúrkörben ismert mesekincs legnagyobb részét. Ezek eredetileg hosszabb történetek lehettek, azonban ő tömör prózában fogalmazta meg őket. Ezek a történetek alapozták meg az európai meseirodalmat. Műveinek erkölcsi tartalma miatt gyakran olvasták őket a középkori kolostorok iskoláiban is.

2.2. A fabula

A fabula más néven állatmesét jelent, emiatt szeretném tisztázni először is a mese fogalmát. A mese egy epikai műfaj, melynek eredete még az írásbeliség előttre nyúlik vissza. A mítoszok, mondák, legendák nehezen különíthetők el a mese fogalmától, még a kutatók véleménye is igencsak megoszlik arról, hogy hol választhatóak el egymástól.

A szó eredetét tekintve egy ősi magyar kifejezés. Eleinte 'monda' jelentésben használták, de a XIV. század végén már 'találós mesét' vagy kérdést jelent. Később, a XV. században pedig az 'elbeszél, kitalált történet, példázat, aenigma' megfelelője.

A régi mesék még nem gyerekeknek szóltak, vallási tartalmuk, tanításuk miatt inkább felnőtteknek szánták azokat. A mai értelemben vett mese, mely kifejezetten gyermekeknek

szól, a XVIII. század óta létezik. A gyermekmesék végkifejlete általában pozitív, a jó és a rossz éles elkülönülése jellemzi.

A mese egyik műfaja a tanmese, más néven fabula. Utóbbi latin eredetű szó, jelentése 'kitalált történet, mese'. A műfajra eredetileg a prózai forma volt jellemző, ám a XVII. századtól már inkább verses formában íródnak. A tanmesék mindig valamilyen vallási vagy erkölcsi tanulságot fogalmaznak meg, sajátosságuk a példázatos jelleg. Szereplői leggyakrabban antropomorfizált állatok, ritkán növények, így az emberektől elvonatkoztatva segít megérteni az adott mese következtetését.

A műfaj legrégebbi emlékei Kr. e. II. évezredből maradtak fenn a sumer irodalomból, de Európában is korán megjelent: a Kr. e. VI. században a már fentebb említett Ezopusz, a Kr. e. I. században pedig Phaedrus képviseltette magát ebben az irodalmi műfajban. Az ókorban inkább az alsóbb osztályok szórakoztatását, erkölcsi nevelését volt hivatott szolgálni, míg később felemelkedett az irodalmi művek közé. Igazi népszerűsége azonban a XVIII. századra, a klasszicizmus idejére esik, amikor is La Fontaine nevéhez kapcsolódóan vált kedvelté.

A magyar irodalomban is találkozhatunk fabula írókkal, ilyen többek között Heltai Gáspár, Csokonai Vitéz Mihály vagy Fáy András.

2.3. A reneszánsz

Az általam választott írók műveit megvizsgálva közös a korszak, melyben íródtak, a XVI. század. Európában ekkorra tehető a reneszánsz kor és a humanizmus.

A reneszánsz, azaz 'megújulás' központja Itáliában volt, de idővel a többi európai országba is áterjedt. Legkorábban hazánkban jelent meg, a XV. század közepén Mátyás uralkodása alatt, többek között Antonio Bonfini segedelmével; míg Lengyelországban a század második felében terjedt el, mikor I. Zsigmond feleségül vette a milánói Bona Sforzát.

A korszak kultúráját a világi szemléletmód jellemzi: a vallás háttérbe szorul, a földi élet élvezete kerül előtérbe. Az antikvitas szemléletének megújulásaként az értékrend középpontjába ismét az ember kerül, és ez az értékrend összefonódik az ókor iránti tisztelettel, az ókori kultúra újraértelmezésének szándékával. A humanizmus válik a kor eszmerendszerévé, mely alapvetően irodalmi jellegű volt, az ókori beszédkésztség csodálata volt rá jellemző.

2.4. Nyelvi nehézségek

A nyelv folyamatosan változik. A XVI. század óta rengeteg alakulás ment végbe mind nyelvtanilag, mind formailag.

A lengyel nyelv történetét 3 részre oszthatjuk: ólengyel, középlengyel és újlengyel korra. A középlengyel kor az első lengyelül nyomtatott könyvvel kezdődik. Sokáig úgy gondolták, hogy Biernat z Lublina 1513-ban kiadott *Raj duszny* c. műve volt az első. Valójában ezt megelőzte az 1508-ban ismeretlen szerző által kiadott *Historyja umęczenia Pana naszego Jezusa Chrystusa* (A mi Urunk Jézusunk halálra gyötrésének története).

A lengyel nyelv ebben a korszakban teljesen felvirágzott, ahogyan a lengyel szépirodalom is. Biernat kortársa, Mikołaj Rej, akinek azóta már közismertté vált mondása, mely a legszebben megfogalmazza a korszak lényegét: "*A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają*".¹ (Hadd tudja meg minden idegen nép, hogy a lengyelek nem libák, hogy saját nyelvük vagyon.)

Barátaink nyelvére többek között a mi nyelvünk, a magyar is hatással volt, valamint általunk a török is, de észrevehetőek görög és olasz átvételek is, utóbbi szintén Bona Sforza által.

A szövegben gyakran előfordulnak olyan szavak, melyek alakja már hasonló a maihoz például a: *barzo* ~ *bardzo*, *potym* ~ *potem*, *opcego* ~ *obcego*.

Vannak azonban olyan szavak is, melyek teljesen más formában léteztek még akkoriban, mint manapság. Ilyen például: *włoczyć* ~ *wozić*², *siepać* ~ *mordować*³; vagy van példa más ragozásra is, például: *w wojszcze* ~ *w wojsku*⁴.

A magyar nyelv történetét szintén korokra oszthatjuk: ős-, ó-, közép- és újmagyar korra. Hazánkban a XVI. században szintén a középmagyar kor volt az aktuális.

A humanizmus és a reformáció segített legtöbbször a magyar nyelv egységesítésében, hiszen ebben a korban nálunk is törekedtek az anyanyelvűségre. A könyvnyomtatás és az iskolarendszerek kialakulása is segítette a fejlődést. Az első teljesen magyar nyelvű könyv szintén Krakkóban jelent meg, 1533-ban, mely Komjáti Benedek *Az zenth Paal leueley magyar nyeluen* c. munkája volt.

¹Egyes értelmezések szerint a *gęsi* arra utal, hogy a lengyelek nem libák, nem butábbak a többi nemzetnél, azonban valójában a latinra vonatkoztatható, mivel ezt a nyelvet az egyszerű emberek a libák gágogásához hasonlónak hallották és emiatt „liba nyelvnek” nevezték.

² lengyel: vinni

³ lengyel: meggyilkolni

⁴ lengyel: a hadseregben

A nyelv a XVII. századra már nagyon hasonlított a mai formájához, de létezett még az elbeszélő múlt idő (*beszéle*).

A magyar szöveg sem mindenhol teljesen érthető, és természetesen rengeteg olyan szóval találkozhatunk, melyek formailag eltérnek a mai alakoktól.

Hasonlóak például a: *kedig* ~ pedig, *innég* ~ innen, stb. Ismeretlen szavak például az *ageb* ~ vén kutya (szitkozódás), *csörc* ~ csősz, *dús* ~ gazdag.

Jellemző a szövegre a folyamatos múlt idő, például lakik vala, jár vala, stb.

3. AZ ELEMZETT SZERZŐKRŐL ÉS MŰVEKRŐL ÁLTALÁNOSAN

3.1. Biernat z Lublina

Biernat z Lublina (latinul Bernadrus Lublinius) körülbelül 1465 környékén született Lublinban. Lengyel reneszánszkori költő, fordító, meseíró volt és egyes források alapján arra lehet következtetni, hogy orvosi tanulmányokat is folytatott. Nevéhez fűződnek a *Raj duszny* (A lélek paradicsoma) és a *Żywot Ezopa Fryga* (Frígiai Aesop élete) c. művek.

Életútját sok helyen homály fedi, annak ellenére, hogy a lengyel reneszánsz irodalom egyik legfontosabb alakja, a XIX. századig szinte semmit nem tudtunk róla, amit ma ismerünk azt pedig a modern íróknak és az Antonius Borromaeus könyvének margóján megjelenő két önéletrajzi jegyzetnek köszönhetjük, de ezek sem teljes életrajzok, a legtöbb dátumot és sok tényezőt még mindig csak hozzávetőlegesen ismerünk. Tanult ember volt, habár nincs róla információ, hogy hol végezte tanulmányait. 1529 környékén halt meg.

Dolgozatomban Biernat z Lublina 1522 körül Krakkóban megjelenő *Żywot Ezopa Fryga* c. kötetét fogom vizsgálni. Ez a könyv úgymond verses Ezopusz életrajz, amely két részre oszlik: a főhős történetére, életrajzára és meséinek gyűjteményére, feldolgozására.

A kötet megírásához Biernat z Lublina nem az ógörög író művét vette alapul. Olvasta Heinrich Steinhöwel, XV. századi német humanista mesegyűjteményét, de ezt a művet csak az első rész megírásához használta, fabuláihoz a Phaedrus meséi alapján létrejött Anonimus-gyűjteményből, valamint egy olasz író, Laurencius Abstemius gyűjteményes munkájából merített ihletet.

Az első rész címe: *Opisanie krótkie żywota Ezopowego /iteż inszych spraw jego/* (Ezopusz életének rövid leírása/és egyéb ügyekről is/)

Így kezdődik a mű:

„ <i>Był jeden mąż barzo dziwny,</i>	~Egy nagyon furcsa férfi volt,
<i>W rządzeniu żywota pilny,</i>	A sürgető élet szolgálatában,
<i>Urodzenia niewolnego,</i>	Aki rabnak született,
<i>A rozumu ślachtetnego.</i> ” ⁵	S mégis nemes értelme volt.

A műben Ezopusz – a rabszolga – az egyszerű, polgári bölcsességet személyesíti meg a felsőbb osztályok „hivatalos” bölcsességével szemben állva. Őszinte és egyszerű gondolkodású, mégis van kritikai érzéke és hatalmas a szíve. Ám ezeket az értékeket nehéz észrevenni, mivel csúnya, visszataszító külsővel áldotta meg az Úr. Külseje rendkívüli volt, rendkívül csúnya. Álla széles volt, fogai feketék, a szája nagy, teste széles, alacsonynövésű és nagylábú.

Mivel a főhős rabszolga és csúf is, az egyetlen lehetősége, hogy másokkal is megossza tréfás és bölcs észrevételeit, az az, hogy ezeket mesébe foglalja, leggyakrabban állatmesékbe.

Biernat z Lublina úgynevezett ezópusi beszédet használt a könyvben, melyre jellemzőek a nyelvi kódokon alapuló példázatok vagy allegóriák.

Ezután 210 mese is található a kötetben, ennek a második résznek pedig a *Poczynają się rozliczne a znamienite Baśni, z rozmaitych ksiąg wybrane, z których możemy wziąć nieiaki pożytek ku ćwiczeniu rozumu naszego, y ku biegłości a nauczeniu rzeczy niepospolitych a użytecznych* címet adta. Ez az egység 3144 verssorból áll, amik négy soros strófákká állnak össze és páros rímeket alkotnak. Megírásánál latin mintákat követett a szerző.

Ezek a történetek segítették a szerzőt abban, hogy merész, kritikus ötleteket fogalmazzon meg, vagy akár hogy megkérdőjelezze a meglévő társadalmi rendszert.

A fabulák címei később mondássá váltak, a teljes műből mintegy 270 sor alakult hétköznapi igazsággá, így elmondhatjuk, hogy ő volt az első lengyel szólások megalkotója, melyeket nagyrészt maga írt, de van köztük olyan is, melyeket latinról fordított le.

Példák a mondások közül, melyeket az írónak köszönhetünk: *Bez prace nie będą kołacze* ~ Munka nélkül nem lesz vacsora, *Jedna cnota nie cnota* ~ Egy erény nem erény, *Kto mniej ma, nawięcej się wydawa* ~ Akinek a legkevesebb van, az adja a legtöbbet.

⁵Biernat z Lublina: *Ezop*, Kraków, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, 1997, 67.

Biernat szereplői nem mindig állatok. Olykor növényekről, tárgyakról, emberekről szólnak történeteik, így olvashatunk orvosról, kovácsról, borászról, rablóról, halászról is.

Ilyen például:

Praca bogactwa czyni (A munka gazdaggá tesz)

*Winiarz jeden, blizki śmierci.
Chcą nauczyć swoje dzieci,
Wszystkich k sobie wezwać kazał;
Za testament im powiedział,*

*Rzekąc: „Pieniądze, którym miał,
Na winnicym je zakopał:
Gdyć umrę, pilnie szukajcie,
A co potrzeba, najdziecie.”*

*Oni, gdy tako mniemali,
Wziąwszy motyki, kopali:
Skarbu nigdzie nie łuczili,
Aż się potym domyślili.*

*Bo winnicę rozkopawszy,
Wzięli z niej pożytek większy:
Byłaciem zawsze rodniejsza,
W dawaniu wina hojniejsza.
A przeto, kto chce bogaty być,
Oplwawszy ręce, trzebać robić:
Orz rolę, kopaj korzenie,
Nie troszcz się o dobre mienie.⁶*

Ez a történet arról szól, hogy egy borász a halálának közelét érezve összehívja gyermekeit, hogy megleckéztesse őket. Azt mondja nekik, hogy összes pénzét a borospincében rejtette el, és ha meghal, keressék meg. Ők pedig fogják magukat és elkezdik a pincét felforgatni, de semmilyen kincset nem találtak, de aztán rájönnek, hogy addig ásták a pincét, míg nagyobb hasznuk lett rajta. És végül tanulságként olvashatjuk, hogy aki gazdag akar lenni, annak tennie is kell érte, nem csak várni rá.

Az író meséi gondolkodásmódját is tükrözték, melyekre igen nagy hatással volt a reformáció. Történeteik gyakran antiklerikálisak, erre legjobb példa a következő mű.

⁶ Biernat z Lublina: *Ezop*, 167.

Wilk wełnisty - złodziej istry (Az ártatlan farkas – valójában tolvaj)

*Wilk na się owczą skórę wdział
I pokorną postawę miał;
Takoż się między owce wkradł,
Tajemnie ich wiele pojadł.*

*Potym więc pasterz obaczył,
Zdrajcę w owczej skórze łuczył
A natychmiast go uchwycił,
Swej się szkody nad nim pomścił.*

*Bowiem na drzewie wysokim
Obiesił go na kaźń wszystkim,
Aby nań drudzy patrzali,
Jego się działa wystrzegali.*

*Ludzie, kiedy to widzieli,
Na dziw się wszyscy zbieżeli
Pytając, przecz to udziałał,
Iż tako owcę uwiązał.*

*On im rzekł: "Łatwia przyczyna:
Iż mi była bardzo winna!
Pasterzom ci owcą była,
A wilcze skutki pełniła".*

*Takież ci w Bożej owczarni
Są wilcy szarzy i czarni;
Wilczą sierść wełną przykryli,
Aby tak rychlej zdradzili.⁷*

Az első néhány sorban megtudjuk, hogy a báránybőrbe bújt farkasról fogunk olvasni, aki észrevétlenül a nyáj közé bújik, ahol se a pásztor, se a juhok nem ismerik fel, mindaddig, amíg el nem kezdi megenni a bárányokat. Akkor a juhász elkapja és felakasztja egy fára. Azonban a mű leglényegesebb része a tanulság, miszerint Isten nyájában is ugyanígy van, vannak szürke és fekete farkasok, akik báránybőrbe bújnak, hogy aztán átverjenek.

Habár ez a mű az emberi képmutatásról szól, Brückner így fogalmaz erről a meséről: „*pije tu Biernat do cystersów i benedyktynów, a na oku ma cale duchowieństwo*”⁸(itt Biernat a cisztercitákra és bencésekre céloz, és szemét a teljes papságon tartja)

3.2. Heltai Gáspár

Heltai Gáspár születésének pontos helye és dátuma ismeretlen, azonban egyesek, neve alapján, arra következtetnek, hogy feltehetően Nagydisznódon látta meg a napvilágot 1510-ben, erdélyi szász polgárcsalád sarjaként. Reformátor, protestáns lelkész, szépíró, műfordító és nyomdász volt. A magyar késő reneszánsz irodalom egyik kiemelkedő képviselője és a magyar anyanyelvi irodalom úttörőinek jeles képviselője.

⁷Biernat z Lublina: *Ezop*, 311.

⁸J. ZIOMEK, Wstęp in: Biernat z Lublina: *Wybór Pism*, Wrocław, 1954, 78. o.

Német anyanyelvű volt, magyarul csak később tanult meg, de ennek ellenére minden munkáját magyarul publikálta. Nagyon valószínű, hogy fiatal korában katolikus papként tevékenykedett, de 1543-ban már az evangélikus wittenbergi egyetem hallgatójaként tűnik fel a forrásokban, ekkorra már valószínűleg áttért a lutheránus vallásra. Egy évvel később Kolozsvárott telepedett le, és egészen haláláig ott is maradt lelkészként. Ott is halt meg, valószínűleg 1574-ben.

Munkái közül a *Száz fabula* c. műve nyújt jelentős segítséget dolgozatomhoz, melyet 1566-ban írt, Kolozsvárott. Ebben a könyvében Ezopusz állat történeteit dolgozta fel, és ahogy Biernat z Lublina esetében, itt sem műfordításról van szó, hanem a művek feldolgozásáról, átírásáról. Azonban Heltai sem az eredeti mű alapján dolgozott. Heinrich Steinhöwel írása volt legnagyobb hatással a magyar íróra, ezt a szöveget véve alapul formálta meg önállóan a magyar nyelvű történeteket. Ennek bizonyítéka a két mű közötti hasonlóság, de ezen kívül egy svájci dominikánus szerzetes, Ulrich Boner munkájával való párhuzamok is felfedezhetőek, valamint Brukhardt von Hohenfels német költővel hozható kapcsolatba a *Száz fabula* c. mű.

Előszóként „*minden jámbor olvasóknak kíván Istentől mind lelki s mind testi jókat*”⁹. Leírja, hogy mit tartalmaz kötete és jelzi, hogy mindezt jó szándékkal írta, habár tudja, hogy lesznek olyanok, akik majd kiforgatják szavait, de nem lehet mindenkinek megfelelni. Ez utóbbi szemléltetésére elmesél egy történetet a szegény emberről és annak fiáról, akik elindulnak egyetlen szamarukkal a városba, hogy eladják azt. Ahogy sétálnak hárman, az út mellett dolgozók kinevetik őket, hogy milyen bolondok, gyalog mennek mind, ahelyett, hogy felültetné a gyereket az állatra. Felteszi rá és így mennek tovább. Ezután azért nevetik ki az öreget, hogy a fiatal ücsörög és a vén gyalogol. Emiatt helyet cserélnek, de ekkor amiatt szólják meg, hogy milyen ember az, aki szegény gyermekét hagyja gyalogolni. Maga mellé ülteti a fiút, de ez sem felel meg az út mellettieknak, a szamarat kezdik sajnálni, hogy hiába csak egy személy ülhetne rajta, ők ketten utaznak. Hogy mások kedvében járjon, a vénember fogja az állatot és összekötözi a lábát, egy rúdra teszik és a fiával ketten cipelik. Emiatt még jobban kinevetik őket, hisz ilyen bolond embereket nem látott még senki. Szomorúságában pedig, hogy senkinek megfelelni nem tudott, a vízbe ölik a csacsit, és üres kézzel térnek haza.

⁹ HELTAI Gáspár: *Száz fabula*. <http://mek.niif.hu/00600/00668/html/01.htm#1> (2013.01.07.)

Heltai azonban reméli, hogy lesznek olyanok, akiknek tetszik majd munkája, mert igyekezett a legjobbat adni az olvasóinak: nem csak hogy értelmezte a fabulákat, de teletűzdelte írását a Bibliából vett idézetekkel és egyéb bölcs szólásokkal és mondásokkal.

A meséket követő „értelmezések” az ő saját szerzeményei. Annak ellenére azonban, hogy a történetek javarészt csak átdolgozások, a két rész között semmilyen stílusterés nem érzékelhető.

Az eredeti szövegekben a fabulák szüksézáví példázatok, Heltai viszont igyekezett olyan átiratot készíteni, amely az olvasóból erősebb érzelmeket, hangulati hatásokat vált ki, mivel így hatásosabb lehet a megfogalmazott tanítás. Kerülte az elvont fogalmakat, inkább használt konkrét, érzékelhető kifejezéseket, nem jellemző rá a Biernátnál megfigyelhető ezópusi beszéd. Szívesen használt képeket, szólásokat vagy hasonlatokat.

A mű során megfigyelhető, hogy eleinte szövegűen, szüksézávían fogalmazott az író, ám a munka előre haladtával elkezdte élénkíteni a szöveget egy-egy párbeszéddel, közmondás-szerű beszúrásokkal. A könyv vége felé már sokszor egészítette ki a forrás szöveget máshonnan vett részletekkel, de volt példa két mese egybe olvasztására is.

A történetekben egyre több valós elem jelent meg, és fokozatosan feltűnt bennük környezetrajz is. Szerkezetileg is változáson mentek át, néha teljesen önálló elbeszélésekké váltak (ilyen például a 30, 55, 56, 61. mese). Heltai eljutott az állatmeséktől az emberi történetekig.

A mesék társadalmi mondanivalója is egyre fontosabb lett. Az író kihasználta, hogy az eredeti mesék az emberi viselkedést, sorsot példázák állatokra átruházva, akik/amik emberi erényeket és bűnöket elevenítenek meg, így kitűnő alkalom nyílt arra, hogy erkölcsi és társadalmi tanulságokat lehessen levonni a történet végén.

Szórakoztató, tanító történeteket szinte minden protestáns író írt, azonban ezek tárgya bibliai, vagy az egyházzal kapcsolatos volt. Talán a reneszánsz világiasságának köszönhető, hogy Heltai már az olvasók érdeklődését jobban figyelembe vevő profán történetektől sem riadt vissza, habár mély vallásossága még mindig jelen maradt bennük. A *Száz fabuláról* elmondható, hogy áttörést jelentett a szórakoztató elbeszélés és a társadalmi konfliktusokat ábrázoló elbeszélés között.

Heltai meséinél gyakran előfordul kétféle végkifejlet. Többször találkozhatunk azzal, hogy meghal, azon belül is egy másik megöli az egyik szereplőt, de ez nem feltétlenül mindig az ártatlan, vagy a jó karakter. Azonban gyakori, hogy szégyenkezve vonul vagy szalad el a

rossz, és néhány esetben az „elpironkodék onnég” kifejezéssel is találkozhatunk a végkifejletekben, amely szintén arra utal, hogy restelli magát.

Tantételei gyakran szentbeszédre hasonlítanak, amit még jobban fokoznak bibliai utalásai, melyekkel megtűzdelte őket. Ami szintén kitűnik belőlük, hogy céljául a szegények és gyengék támogatását tűzte ki céljául, aminek legfőbb bizonyítéka az *Egy nemesemberről és az ördögről* c. fabula, mely az egyik leghosszabb az összes közül.

Így kezdődik a történet: *Egy kegyetlen és szegényekre éhezett nemesember vala, ki igen kegyetlenül nyomorgatja vala a szegény jobbágyokat, mind törvéntelen adóval, dolgoztatással és külemb-külemb színek alatt való sarcoltatásokkal és bírságokkal, annyéra, hogy teljességgel megnyomorodtanak vala a szegény jobbágyok az ő kegyetlensége miatt. Ez egyszer a mezőre lovon kimenvén, meglátá a szegény jobbágyokat, hogy magoknak egy keveset szántanának; morogván ő magában mondá: "Latrok az én szolgálaim; egy sem jár el benne, amibe bocsátom őket. Kedveznek e pesti póroknak. Maga meghagytam, hogy hét éjszaka énnékem szántsanak, kapáljanak, arassanak, kaszálnak. Szinte elég, ha a pestiek szombatn délután és vasárnapon magoknak szántnak, kapálnak, aratnak, kaszálnak. Ó, hogy nincsen egy jó hispánom, kire bízhatnám a dolgot, hogy ugyan valóba hajtáná a pestieket a mindennapi dologra! Ugyan jól megfűzetnék néki, ha olyant kaphatnék!"¹⁰...*

Ezután megjelenik egy idegen, aki mikor megkérdi tőle a nemes, hogy ki ő, így válaszol: *"Én vagyok a pokolbeli ördeg. Ha ez okaért kell szolgálatom, meglátod, hogy híven szolgállok."*¹¹

A gazda felfogadja, hogy munkásait sanyargassa, az ördög pedig fizetségként azt kéri egy *„esztendő múlva, amit a jobbágyok ingyen és jó szíüvekből ajánlonak”*¹² neki.

A nemesember szívesen felfogadja ispánnak, így az ördög mindenféle gonoszságokkal keserítheti meg a munkások életét.

Amikor letelik az egy év, elmennek a faluba, hogy megkapja az ördög a jussát.

És mikoron a faluba bementenek volna, kifutamék egy öker egy udvarból, és egy ember utána, ki szidja vala az ökrét, miérthogy nem hagyja magát befogni az járomba, mondván: "Hók, vizslának jószága, el hova mégy? Vigyen el az ördeg!" Hátranéze a nemesember, és mondá: "Hispán, hallod-é, mit mond a pór? Néked ajánlá az ökrét: tied az!" Felelé az: "Nem engemet illet, mert nem jókedvéből ajánlá nékem az ökrét; megbúsult szegény, búsultából

¹⁰ HELTAI: Száz fabula. <http://mek.niif.hu/00600/00668/html/03.htm#199> (2013.01.07.)

¹¹ HELTAI: Száz fabula. i.m.

¹² HELTAI: Száz fabula. i.m.

műveli." Továbbmenvén, igen síra egy gyermek egy házban, és az anyja rengeti vala bölcsében. És midőn nem akarna elalonni, szidja vala a gyermeket, mondván: "Vaj, síró gonoszné fia! Vigyen el az ördeg! Lám, semmit nem tehetek miattad!" Hallván azt a nemesember, mondá: "Hispán! Hallád-é, mit monda az asszony? Néked ajánlá a gyermeket, tied ez!" Felelé az hispán: "Vaj nem, mert nem jóakaratból ajánlja énnékem, hanem búsultából műveli szegény." Mikoron a faluba továbbmentenek volna, vala egy ház előtt egy kis leánka. És az, látván a nemesembert, megijede tőle, és befutamék az udvarba az anyjához, hol az ünt fej vala, és kiáltván mondá: "Anya, anya, ihol jó a nemesember, a mi urunk!" Felelé az anyja: "Ördög vigye el a vérszopó kegyetlen árolót! Talám valami döögöt érzett valahol, és arra jó a bírságra!" Hallván azt az hispán, mondá a nemesembernek: "Hallod-é, mit mond a szegény asszony?" Felelé a nemesember: "Hallom, de nem szüve szerént mondja, hanem csak pokocsából. Ki tudja, miért búsult meg ez agebné?" Felelé az hispán: "Bizony nem pokocsából mondja, hanem szüve szerént ajánla tégedet énnékem. Ez okaért enyim vagy, és elviszlek."¹³

Ezután megtudjuk, hogy egy kénköves tüzes tóba viszi el a nemesembert, meg a feleségét is, a két szomszéddal együtt, akikkel megcsalta férjét.

A tóhoz vezető úton elkezdenek könyörögni, amint látják, hogy milyen borzasztó helyre tartanak, ám az ördög hajthatatlan. Amikor odaérnek, megismerik Lucipert, aki az uruk lesz, aki ezután visszaküldi ördögeit a falvakba, hogy minél több szolgát gyűjtsenek neki, mert *kétséges vagyok a nagy Mesternek fiához. Mert művelhogy igen sieti a széles világban megprédikáltatni az ő evangéliomát, félek, hogy véget téssen az világi dologban, és eljő ítélni az elevenek és holtakat. Siessetek ez okaért véle, mert mikor hámlik a hárs, akkor kell őtet hántani.*¹⁴

Meséjének ő maga sem magyarázza sokáig értelmét: ezzel a fabulával arra szeretné inteni a nemeseket és gazdagokat, hogy ne legyenek kegyetlenek a szegényekhez, mert azok nyomorúságukban az Úrhoz fognak fohászzkodni, aki meghallgatja őket és megbünteti az urakat, akik így bántak a szerencsétlenekkel.

¹³ HELTAI: *Száz fabula.* i.m.

¹⁴ HELTAI: *Száz fabula.* i.m.

4. NÉHÁNY KIVÁLASZTOTT MESE

A két író meséinek tartalma gyakran megegyezik. Erre példa a következő mese.

Zły dobrego uczyni winnego (A rossz a jót teszi bűnössé)

*Wilk w on czas, gdy dzień wielki,
Przyszedł pić wody do rzeki;
Tedyż sie też baran trafił
A na dole przed wilkiem pił.*

*Użrawszy go, wilk ją załawiać
A z nim tako począł gadać:
„Baranie! Czemu mię nie czcisz,
Iż przede mną wodę mącisz?”*

*Rzeki baran: „Nie może to być,
Bych ja wodę mógł zmącić:
Ja na dole, ty na górze,
Woda na wstecz iść nie może.”*

*Wilk mu na to odpowiedział:
„Takież mi twój ojciec działał _
Dwie lecie przed tym miesiącem,
Gdyś ty jeszcze był jagnięciem.*

*Przeto co mi on winiem był,
Chcę, aby mi ty zań płacił:
Syn ciem za ojca winnego
Winien odbywać każdego”.*

*On rzekł: „Jać-em nie tak stary,
Dopieroć mi miesiąc wtóry;
A nic-em ci nie uczynił,
Przeczzę by mię tako winił”.*

*On rzekł: „A już mi przymawiasz,
Mojej prawdzie się przeciwiasz!
Nie będziesz więcej mędrować:
Też ci mi sie chciało śniadać”.*

*Takoć zły człowiek z dobrego
Wnet uczyni nieprawego
A wynajdzie wnet przyczynę,
Iż nań wwali wszystkę winę.¹⁵*

Hogy ez a mű érthetővé váljon a nyelvet nem ismerők számára is, ahhoz elég elolvasni a magyar író változatát, mivel ugyan azt a tartalmat hordozza a két mű.

A farkasról és a báránról

Egy farkas, igen szomjú, elméne innya a patakra. Midőn ijutt volna, alátekénte a patakon nagy messze, és láta ott egy báránt, hogy innék a patakból. Alásiete ez okaért a bárányhoz, és mondá annak: "Miért zavarod fel a vizet énnékem? Miért nem hagysz innom?" Mondá a nyavalyás bárány: "Hogy zavaríthattam volna fel a vizet tenéked, holott ide alá ittam legyen: te kedig tova fel, honnég aláfolý ide a víz." Mondá a farkas: "Micsoda? Lám, szömbé mersz szökni velem! Miért szidogatsz?" Mondá a bárány: "Jaj, nem szidlak, jó uram." Mondá a

¹⁵Biernat z Lublina: Ezop, 221.

farkas: "Mind te, mind szüleid és minden nemzedet ellenségim voltak énnékem. Az apád is ugyanezen bosszúságot művelé rajtam hat hónappal ezelőtt." Mondá a bárány: "E világon sem voltam én akkor." Mondá tovább a farkas: "Mindenütt csak kárt tész. Vetésemet sem tarthatom meg miattad, mert mindenütt elrágod." Felelé a bárány: "Hogyhogy rághatom el vetésedet, holott nincsen fogam?" Megbúsulván a farkas, mondá: "Pokol érne okadásoddal. Bezzek megfűzetsz." És ottan megfojtá s megövé.

ÉRTELME

E fabulával írta meg Ezópus e világi dúsoknak és kegyetleneknek hamisságát és kegyetlenségét, hogy nem gondolván sem az Istennel, sem annak igazságával, a szegény ártatlanokat minden ok nélkül megnyomorítják. Dühös nevet költnék az ebnek, csak hogy megölhessék. Vagy ötte meg a hájat, avagy nem, de pálcát keresnek neki. Ugyan bűnes a csörc, vagy vétközött a szegény ember, avagy nem. Pauper ubique iacet¹⁶. Jaj e nagy hamisságnak!"¹⁷

A két mű az egyik leginkább ismert jó-rossz szimbólumot használta fel: a farkas az egyik leggyakoribb gonosz ábrázolási mód az állatmesékben, ezzel ellentétben a bárány mindig a jóság, a szelidség és a gyengeség képviselője.

A lengyel mese tanulsága, tételesen megfogalmazva, hogy a rossz ember hamar galádót csinál a jóból és kitalálja az okot, hogy bűnösnek tarthassa. Azonban ez teljesen általánosítva fogalmazódik meg.

Heltai szintén tételesen fogalmazza meg a tanulságot, ami jelen esetben az, hogy a „dúsoknak és kegyetleneknek hamisságát és kegyetlenségét” írta meg vele a szerző, akik „a szegény ártatlanokat minden ok nélkül megnyomorítják”. Itt azonban nem egy általános jó-rossz emberről olvashatunk, hanem a szegény-gazdag ellentéttel való azonosítást, a „dúsok” kifejezés a szószedetben is benne van, egyértelműsítve, hogy a gazdagokról van szó.

Olyan történet is van, melynek növények a szereplői:

Sila bez rozumu sama sie kazi (Az erő értelem nélkül önmagában megromlik)

¹⁶lat. Szegény embert még az ág is húzza.

¹⁷HELTAI: Száz fabula. <http://mek.niif.hu/00600/00668/html/01.htm#6> (2013.01.07)

*Orzech z trciny niegdy sie śmiał
A za nic jej sobie nie miał,
I że wiatrów nie cierpiała,
Przed nimi sie cholebała.*

*Trcina, iż swoją mdłość znała,
Nic mu nie odpowiedziała;
Nie dbając o jego chępcenie,
Mnożyła swoje korzenie.*

*Owa ciem sie czas przygodził,
Iż nagły wichur uderzył,
Orzech z korzenia wyrócił,
Gdy sie mu barzo przeciwil.*

*A trcina sie uchylając
A mocnej sile folgując,
W swoim stanie mocno stała,
Z orzecha sie potym śmiała.*
*Nie trzeba-ć sie w sile kochać:
Wielka-ć nie może długo trwać;
Ale kto jest pokorniejszy,
Ten ci bywa prześpieczniejszy.¹⁸*

Ez a történet egy dióról és egy nádszálról szól. A dió kineveti a nádszálat, hogy mindig ide-oda hintázik. A nádszál nem mond neki semmit, de tisztában van az erejével és tudja, hogy a szél erősebb tőle. Egyszer azonban egy viharos szél jön és mivel a dió nagyon ellenkezik vele, ezért leszakítja onnan, míg a nádszál meghajol a nagyobb erő előtt és így a helyén marad, így végül ő neveti ki a diót.

Tanulásként azt fogalmazza meg nekünk az író, hogy nem kell a nagyobb erővel szembe szállni, mert úgysem tart sokáig a mi erőnk, de aki alázatos, annak nincs mitől tartani.

Körülbelül hasonló történetet mesél el Heltai Gáspár a következő meséjében:

A fennyűfáról és nádszálról

Egy nádszál áll vala kezel egy egyenes, szép, magas fennyűfa mellett. És midőn a szél fű vala, ottan té s tova hajladoz vala a szél után. Mondá a fennyűfa a nádszálnak: "Menj tova innég! Nem vagy méltó, hogy mellettem állj." Mondá a nádszál: "Miért?" Felelé a fennyűfa: "Mert nyughatatlan vagy és állhatatlan, hol amoda, hol imide hajlosz. Miért nem állasz veszteg? Lám, én veszteg állok, akár mint fűjjon a szél." Mondá a nádszál: "Éntőlem nem lehet. Mert vékony és gyöngye vagyok, és nincsen ennyi erőm, mint tenéked: ezért kell hajlodoznom hol imide, hol amoda." Mondá a fennyűfa: "Tehát te magad vallod, hogy erősb vagyok náladnál. Bezzek szép és erős vagyok; lá, mely magas vagyok." Azonközbe egy igen nagy szél támada.

¹⁸ Biernat z Lublina: Ezop, 180.

És a nádszál utána engede és meghajola. De a fenyőfa nem akara engődni, hanem akará erejét megmutatni és állhatatos voltát megjelenteni; de a szél hatalmat vőn rajta, és mind gyökerestől kiszaggatá a földből, és ledőté a földre, annyéra, hogy mind elromlana.

ÉRTELME

Ezt a fabulát szerzőtte a bölcs a kevélyek és a nagyakarók ellen, hogy megmutatná, mint járnak azok, kik kevélyek, és nem tudnak senkivel tűrni és senkinek engődni. Ők azt tudják, hogy az a nagy emberség és a megmaradásnak útja, hogyha nagyakarók és kevélyek lesznek, és senki előtt nem alázzák magokat. De senki oly erős és hatalmas nem volt, hogy hatalmasb nem találkozott volna óréája. Az Isten is igen gyűlöli a kevélyeket, mint Szent Péter mondja, és ellenek áll. Ezt kedig eleitől fogva az ő ítéletiben és cselekedetiben megmutatta. A hatalmasokat, dölýféseket és kegyetleneket megrontotta és elvesztötte: de az együgyűeket és alázatosokat felemelte: mint a Szűz Mária, a mi Urunk Krisztus Jézusnak anyja az ő énekében vallja. Erről az írásból sok példát hozhatnánk, de nem szükség. Gondoljatsza csak negyven esztendőttől fogva, hova löttének el és hova lesznek naponként a nagy embermarók, az igen nagy urak és az egyéb magabírók, mind az országban szerinszerte, mind a városokban. Úgy tetszik, hogy minden dücsőségök a porban fekszik.¹⁹

A történet ugyanaz, a szereplők közül pedig a nádszál itt is jelen van, míg a dió helyett egy fenyőfa az, ami/aki a kevélységet szimbolizálja. Annyiban más az ő értelmezése, hogy megtoldja mondandóját azzal, hogy Isten sem szereti az ilyen embereket, ahogy az kiderül Szent Péter szavaiból; inkább az alázatosokat és együgyűeket támogatja, amelyre pedig Szűz Mária énekében találhatunk példát.

És végül egy olyan mese, amelyet mindenki jól ismer: a róka és a holló története. Azonban legfőképpen amiatt választottam ezt a művet, hogy bemutassam, hogy habár ugyanaz a történet, egy kis különbség mégis van közöttük.

Pochlebnikom nie wierzyć (Ne higyj a hízelgőnek)

¹⁹HELTAI: Száz fabula. <http://mek.niif.hu/00600/00668/html/03.htm#187> (2013.01.07)

*Kruk, gdy kawalec mięsa miał,
Na wysokim drzewie siedział;
Liszka, chcąc na nim wyludzić,
Poczęła go tako chwalić:*

*„O ptaku, eszech nacudniejszy
I nad pawą ślachtetniejszy!
O, jakąby poczesność miał,
Jeśliby też cudnie śpiewał!”*

*Kruk liszcze rychło uwierzył,
A chcąc śpiewać, nos otworzył:
Wtenczas mu karmia upadła,
Którą liszka rychło śniadła.*

*I potym się obróciła
A tak krukowi mówiła:
„Kruku miły! Wieręś cudny,
Aleś barzo nierozumny!”*

*Kto żywot swój rządnie wieść chce,
Nie słuchaj nigdy pochlebce:
Aczci cudnie rzecz prowadzi,
Ale cię nakoniec zdradzi.²⁰*

És Heltai verziója ugyanarra a történetre:

A hollóról és a rókáról.

Egy valamelly holló igen szép darab sajtot ragada egy ablakból és felrepüle egy magas fára véle. Látván ezt a róka, igen kezdé a sajtot kívánni. És a fa alá méne és szólni kezde a hollónak és igen dicsérni, mondván: Ó te holló, nemes madár vagy. Nincsen tenéked másod. Szép tollaid vagynak, fényesek, mellyekkel semmi bársony fel nem ér. Bárcsak a szavad is olly szép volna, termetedhöz hasonló. Hiszem is, hogy szép szavad vagyon, de nem hallám még. A holló igen örüle a dicséretnek és elbízta magát s hogy szép szavát bé is mutassa a rókának, felfuvallá a torkát és kinyujtá a nyakát, hogy ugyan hangosan szólhatna. És midőn a száját megnyitá, kiesék az sajt a szájából. És legott elragadá a róka a sajtot és elfutamoda vele. És elszomorodék a holló, megértvén, hogy a róka a jó sajtért tette volna a szép dicséreti orációt.

Értelme:

Vedd eszedbe magadat. Az Úristen bölcs, tehát jól tudta, mint kellett teremtenie és mivel megajándékozni téged. Tehát elégedjél meg avval, amit kaptál. Ne keress hiábavaló dicsőséget és dicséretet. Megnézd a lábadnak kaptáját, ne kívánj nagyobb sarut. Mert azok, akik igen dicsérnek téged, nem szeretnek és ha lehet, bizony megpróbálják, kikaphatják-é a

²⁰ Biernat z Lublina: Ezop, 189.

*sajtot a szájadból. Nincsen ártalmasb állat az hipokritánál és hízelkedőnél. Így vagyon bizony.*²¹

A két mese közötti legfőbb különbség, hogy a lengyelben húst kaparintott a róka, míg a magyar verzió sajtról ír. A két mese lényege azonban ugyanaz: a róka meglátván, hogy a holló milyen finomságot tart a csőrében, elkezd neki hízelegni, hogy milyen fenséges, milyen nemes, és éneklésre biztatja, ami hatására az elejti zsákmányát és a róka finom lakomát szerez magának.

Biernat értelmezésében a mese lényege, hogy ne higgy a hízelgőnek, mert az úgyis átver, Heltai pedig megint kicsit távolabbról megközelítve, arra ösztönözve, hogy elégedj meg azzal, amid van, szintén arra jut, hogy akik dicsérnek, azok nem szeretnek, és amint lehet megpróbálnak majd átverni.

²¹ HELTAI: *Száz fabula*. <http://mek.niif.hu/00600/00668/html/01.htm#27> (2013.01.07)

5. ÖSSZEFOGLALÁS

Biernat z Lublina és Heltai Gáspár a reneszánsz kor, a humanizmus jeles képviselői voltak, mind a lengyel, mind a magyar irodalom egy-egy fontos személyisége. Munkásságukban egy közös pont is felfedezhető: Ezopusz, aki mindkettejükre nagy hatással volt.

Így keletkezhetett a *Żywot Ezopa Fryga* és a *Száz Fabula*. A két mű között azonban nem csak az ógörög író hatása miatt húzható párhuzam; közös az is, hogy nem az eredeti mű alapján dolgoztak, valamint kis részben közös Heinrich Steinhöwel írásának felhasználása is. Egyikük sem fordítást készített, csak ihletet merített saját művének megírásához.

Éppen emiatt van annyi különbség is a két alkotás között. Ilyen például az azonnal szembevető formai eltérés. Míg a lengyel verses formában íródott, páros rímelésű négysoros strófákból álló fabulás kötet, addig a magyar prózai formában megfogalmazott mesegyűjtemény. Biernat életrajz jellegű résszel kezd, addig Heltai egy példázatos előszóval nyitja meg az irományt. Amíg a külföldi író 210 mesét dolgozott fel, nálunk kerekén 100 fabula jelent meg.

A történetek címei is eltérőek, a *Żywot Ezopa Fryga*-ban velős, lényegre törő, sokat mondó elnevezéseket kaptak, melyekből később szólások váltak, ilyen például a *Pewnego dla niepewnego nie opuszczaj*, mely magyarul annyit tesz: biztosat a bizonytalanért el ne hagyj; a *Száz Fabulában* jellegzetesen csak az állatok nevei tűnnek fel, mint például: *Az oroszlánról meg az egérről*. De ez a tény rámutat arra is, hogy Heltai legnagyobbbrészt állatmeséket írt, míg Biernat szereplői ugyanolyan gyakorisággal lehettek emberek is, így olvashatunk a borászról, vagy a halászról, de ír növényekről és tárgyakról is.

Tartalmi szempontból is elmondható, hogy vannak hasonlóságok, de eltérések is. Előbbiek természetesen adódnak a közös forrásból, hiszen mindegyik mesének köze van Ezopushoz. Így előfordulnak ugyanazok a történetek mindkét írónál. Erre példa volt a *Zły dobrego uczyni winnego* és a *A farkasról és a bárányról*.

Mégis sikerült az ugyanolyan fabuláknak egy teljesen más élményt nyújtani az olvasók számára. Adódik ez az eltérő formából és abból, hogy másképpen értelmezték a példázatokat. A lengyel szerző röviden, lényegre törően, mellébeszélés nélkül fogalmazza meg saját tanmeséjét és annak általános érvényű tantételét, míg a magyar mű egyre mesésebben, egyre jobban körülírva tárja az olvasó elé ugyanazt.

Különbség van az írók eszméi, nézetei között is. Amíg Heltai vallásosságát is beleolvasztotta művébe, addig a lengyel írónál felfedezhető antiklerikális szemlélet. Valamint

az is felfedezhető a magyar szerző munkáiban, hogy mennyire komolyan vette szegények és gazdagok közötti különbséget, előbbieket elnyomását és utóbbiak kegyetlenségét.

Az értelmezések is eltérnek, azonban nem csak tartalmukban, hanem formájukban is. Biernat z Lublina mindig az utolsó strófában, 4 sorban fogalmazza meg az általánosított tételt, míg Heltai Gáspár a maga korára, gyakran társadalmi szémszögből megközelítve, konkrétabb értelmezést fogalmaz meg. Éppen emiatt olykor teljesen máshonnan közelíti meg a lényegét, mint lengyel író társa, de végül ő is hasonló bölcsesség kimondására jut.

Olyan mesét is találunk mindkét író esetében, amelyek antropomorfizált növényeken keresztül tanítanak nekünk valamit. Ilyen a *Sila bez rozumu sama sie kazi*, valamint *A fennyűfáról és a nádszárlól* c. írások, melyek ugyanazt a történetet mesélik el, kisebb változtatásokkal, de ugyanazzal a mondanivalóval.

Szintúgy előfordulhatnak kisebb eltérések a történetekben, amik ugyan a lényegen nem változtatnak, de jelzik, hogy az ugyanolyan történeteket más-más írók dolgozták fel. Erre példa a *Pochlebnikom nie wierzyć* és a *A hollóról meg a rókáról*.

Tehát ahogy észrevehetőek a különbségek, úgy ugyanannyira jellemzőek a hasonlóságok, átfedések is. Tudunk példát felmutatni olyan fabulára, melyben emberek szerepelnek, olyat is, melyben növények; teljesen egyezőket és kisebb motívumokban különbözőket és olyanokat is, amelyek az író számára fontos témát magukba foglalják. De összességében azt mondhatom, hogy függetlenül attól, hogy a történetek milyen témát és milyen szereplőkkel dolgoznak fel; függetlenül attól, hogy Ezoposz névéhez vagy a reneszánsz kori „újrადolgozások” íróihoz kötjük, egy biztos: sikerült olyan általános érvényű igazságokat megállapítaniuk, amelyek nem csak akkoriban voltak helytállóak, de napjainkig hordoznak igazságot, ami arról tanúskodik, hogy az akkori emberek sem voltak másabbak, mint mi, már akkor is voltak jók és rosszak, szegények és gazdagok, de mindenkinek szüksége volt és van az útmutatásra és a fabulák tanulságaira.

6. IRODALOMJEGYZÉK

Biernat z Lublina: *Ezop*, Kraków, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, 1997.

KOTARSKA, Jadwiga: *Średniowiecze, renesans, barok*. Gdańsk: Harmonia, 2002.

Lengyelek és magyarok a XVI: századi Európában. Balassi Bálint és Báthory István kora.
Krakkó: WUJ, 2004.

MROWCZEWICZ, Krzysztof: *Starożytność – Oświecenie. Podręcznik dla szkół ponadpodstawowych*. Warszawa: Stentor. 1997.

Világirodalmi lexikon I. (A–C). Főszerk. KIRÁLY István. Budapest: Akadémiai. 1970.

Internetes források:

<http://mek.niif.hu/00600/00668/html/index.htm>

http://hu.wikipedia.org/wiki/Heltai_Gáspár

http://pl.wikipedia.org/wiki/Biernat_z_Lublina

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Reneszánsz>

http://hu.wikipedia.org/wiki/Lengyel_nyelv

http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_nyelv

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Mese>